

JARKKO HALKONEN

Hyvän perässä Kalliossa

Elokuun lopulla järjestetty Todellisuuden tutkimuskeskuksen mysteerinäytelmä *Platonin Valtio* ei päästänyt katsojiaan helpolla vaan juoksutti joukkoa ympäri Helsingin Kalliota. Osallistujien tehtäväkään ei ollut yksinkertainen: esityksen nimateoksen tavoin tarkoituksena oli syventyä hyvän valtion olemukseen.

Ensimmäinen näytös – Tori

Syksyinen viima lyö vasten kasvojani elokuisena torstai-aamuna kävellessäni Hakaniemen torille. Kaksikymmentä osallistujaa on kerääntynyt torilla sijaitsevaan Kahvisis-kojen teltaan. Pöydillä on lehtiömäisiä kirjoja. Jotkut juttelevat, toiset ovat hiljaa. Pian jokainen on tarttunut kirjaansa ja alkanut lukea: ”Tervetuloa Platonin Valtio -mysteerinäytelmään”. Käännän sivua: ”Tämä on näytelmän käsikirjoitus”. Käsikirjoitus sanoo, että maailma on kuva ja käskää katsomaan sitä kuvana. Läpinäkyvä telttakangas muuttuu maalaukseksi, sen takana olevat ihmiset ovat osa sitä, samoin kuin leipää syövät pulut ja kerrostalot, jotka näkyvät torin laidalla. Hiljennyn. Mieleeni nousee Platonin luolavertaus. Onko katsomani kuvan takana jotain, vai onko se kaikki mitä on?

Alkujäykkyys on kadonnut ja alamme keskustella. Käsikirjoitus käskää kuvailemaan muille näkemäänsä ja vastaamaan kysymykseen, miten hyvyys näkyy. Lopulta olemme ensimmäisen näytöksen viimeisessä kysymyksessä: mitä hyvyys on?

Ajatukset lentelevät kiireettömässä tilassa. Kuuntelen. Toisten puheenvuorot herättävät ajattelemaan hyvää eri näkökulmista. Hyvyys ei tunnu vaativan poppakonsteja.

Näytöksen jälkeen ihmettelen, miten nopeasti toisilleen vieraiden ihmisten välille voi syntyä luottamus, joka mahdollistaa avoimuuden. Näytelmän aiheuttama ajatustenvaihto tuntuu *hyvältä*.

Toinen näytös – Ruumis

Seuraavan päivän iltana kokoonnumme Kallion uimahallin aulaan ja saamme ohjeet siirtyä suihku- ja saunatiloihin. Löydämme käsikirjoitukset suihkujen luota. Otamme kirjaset mukaan ja asetumme saunan lauteille lukemaan. Käsikirjoitus kertoo, että sinussa virtaa veri, elämänvoima. Ajattelen ruumiini sisäistä virtausta. Muuttaman sivunvaihdon jälkeen teksti käskää siirtymään suihkuun veden alle. Vedenvirran koskettaessa ruumistani sisäinen ja ulkoinen yhdistyivät: vesi luo tilan, jossa tunnen sisäisen ja ulkoisen virran sulautuvan.

Siirrymme allasosastolle. Huomaamme olevamme jumalten katseiden alla: hyppytornissa seisoo kaksi tooga-asuista henkilöä. Laskeudumme veteen. Otamme toistemme käsistä kiinni ja painumme pinnan alle. Vesi tekee ruumiilliset ja erilliset olennot yhdeksi. Saman veden alla, yksin ja kuitenkin yhdessä, saattaa melkein kuulla toisten sydämenlyönnit. Virrat yhtyvät: olemme ruumiidemme kautta yhtä.

Eräs osallistujista huomauttaa jumalten huumorintajusta: suoritamme käsikirjoituksen ohjeistamaa syvälle sukeltamista lastenaltaassa.

Uimahallitehtäviin on helppo heittäytyä, koska olemme jo ehtineet tutustua muiden osallistujien kanssa. Tunnelma on kuitenkin erilainen kuin ensimmäisessä näytöksessä: keskusteleavuus on vaihtunut hiljaisuudeksi. Tyhjä uimahalli ja saunatilat, arkiympyröistä eroavat paikat, helpottavat tehtäviin uppoutumista. Myös saunan tuoma rentous vaikuttaa.

Kolmas näytös – Sielu

Lauantaina keskipäivällä tapaamme Paavalinkirkon aulaan. Saamme kehotuksen siirtyä tyhjään kirkkosaliin, ja huomaamme toogajumalien katselevan meitä urku-parvelta. Löydämme käsikirjoitukset kirkonpenkeiltä. Teksti käskää hiljentymään, etsimään yhteyttä sieluun. Nautin hetken pysähtyneisyydestä. Edellisissä näytöksissä vaivannut jännittyneisyys väistyy. Jo kohta käsikirjoitus käskää nousemaan ja liikkumaan laajassa tilassa.

Katson ylös ja pyhäkön katon maalatut hahmot katsovat minua. Nousen saarnatuoliin ja katson muita osallistujia. Olen sekä katsoja että katseen kohde. Pohdin, onko sieluni kosketuksissa toisiin sieluihin.

Istumme takaisin kirkonpenkeille. Teksti kehottaa unohtamaan ympäröivän muuttuvaisten todellisuuden, jotta ajatus pääsisi kosketukseen hengen kanssa. Minun on kuitenkin hankala olla ajattelematta itseni ulkopuolista tilaa, kirkon massiivisuutta. Katseeni osuu auki olevaan käsikirjoitukseen ja siinä olevaan kuvaan: musta neliö kehysten ympärillä. Tuijotan kuvaa ja tunnen sukeltavani siihen. Ulkopuolinen unohtuu.

Pian nousen nykyhetkeen ja käänän sivua. Käsikirjoitus ilmoittaa henkien olevan kuoro. Alan kuulla ympäriltäni heleää ääntä. Laitan silmät kiinni ja annan äänen vaeltaa ulos suuni onkalosta. Pohdin, kuinka hyvyys on uskallusta heittäytyä muiden sielujen muodostamaan virtaan.

Ääni vaimenee ja astelemme hiljaisuuden vallitessa ulos kirkosta. Hetkeen keskittymisen herpaannuttua huomaan miettiväni tilankäytön yllätyksellömyyttä: hiljentymisen ja yhdessä laulamisenhan ovat juuri sitä, mitä kirkossa yleensäkin tehdään.

Neljäs näytös – Mieli

Neljäntenä päivänä kohtaamme Kallion kirjaston edessä. Toisiinsa tutustuneet osallistujat keskustelevat jo varsin vapautuneesti. Menemme sisälle tyhjään kirjastoon ja meidät ohjeistetaan istumaan kupolin alle. Sieltä löydämme käsikirjoitukset.

Jumalat istuvat parvella nenät kiinni kirjassa. Käsikirjoitus kertoo, että Hyvä Valtio rakentuu sanalle, ja siksi olemme sanojen keskellä. Sanat kehottavat nousemaan sanan luokse, menemään kirjahyllyjen luo ja löytämään sen, mikä on minulle tarkoitettu.

Hyllyjen välissä kävellessäni pohdin tehtävän vaikeutta. Katseeni hakee jotain tuttua, mutta muistan, että tehtävä tulee tehdä ennakkoluulottomasti, valikoidmatta. Laitan silmät kiinni. Avaan silmäni ja tartun ensimmäiseen kirjaan, jonka katseeni kohtaa. Vapaudun heittäytyessäni sattuman varaan. Onhan kaikissa sanoissa totuutta, kunhan osaa katsoa?

Palaamme vähitellen takaisin kupolin alle. Käsikirjoitus kehottaa lausumaan ajatuksen kirjan pohjalta: ”Valtiolle on hyvää, että...”. Valitsemani kirja käsittelee pienen tytön elämää Neuvostoliiton miehittämässä Virossa.

Voiko kahlitun elämässä olla mitään hyvää? Onnistun löytämään vastauksen: tytön ajattelua ei ole kahlittu. Ihmisen mieli on aina vapaa vaeltamaan minne haluaa. Se on toisaalta myös sidottu tuntumaan ruumiin kärsimykset.

Esitän ajatuksen: ”Valtio on hyvä, kun vapaat mielet ovat sopusoinnussa hyvinvoivan ruumiin kanssa.”

Kun jokainen on lausunut oman lauseensa, olemme jo näytöksen lopussa. Jätän kirjan paikoilleen ja kävelen ulos raikkaaseen ulkoilmaan. Näytös olisi saanut olla pidempi: aikaa oli kulunut vain vajaa tunti. Myös toisteisuus alkoi painaa, olihan tämä jo neljäs pääpiirteissään samalla kaavalla etenevä tilaisuus.

Viimeinen näytös – Valtio

Yhden välipäivän jälkeen saavumme pimenevässä tiistai-illassa odottamaan Valtimonteatterin sisäpihalle. Tunnelma on jännittynyt: laskeutuvatko jumalat vihdoin kansalaisten pariin? Sisällä jumalat ohjaavat meidät esityssaliin ja poistuvat. Edellisistä näytöksistä poiketen kä-

sikirjoitus heijastuu valkokankaalle. Luemme sitä kollektiivina. Teksti käskää tekemään näyttämön. Kasaamme sen kuin alttariksi valkokankaalla vilkuileville Platonille ja Aristoteleelle. Päätämme vihkiä näyttämön käyttöön: humisemme yhteen ääneen ja kukin suorittaa vuorollaan haluamansa vihkimisperformanssin. Omalla vuorollani menen näyttämölle selin muiden eteen ja levitän käteni. Humina reagoi käsieni liikkeeseen, ja tunnen olevani yleisöä huudattava rock-laulaja.

Käsikirjoitus noudattelee edellisten näytösten rakennetta: jokaisen tulee kertoa, mikä minussa, teissä ja lopulta meissä on hyvää. Sanat täyttävät tilan. Joku sanoo, kuinka ”meissä on hyvää se, että olemme täällä pohtimassa hyvyttä”. Toinen rohkaistuu tokaisemaan: ”minussa on hyvää se, että olen täällä teidän kansanne”. Lopulta valkokankaalle ilmestyy kehotus: ”tee teko, joka on Hyvä”.

Miten tehdä hyvää? Harmistuneena mietin: olenko edelleen näin kaukana hyvyydestä? Viimeinen tehtävä eroaa aiemmista, joissa tuli ainoastaan todeta, mikä jo olemassa oleva hyvä on hyvää. Nyt tulisi luoda hyvyttä.

Alamme yhdessä meditoida ja mieleni matkaa rauhalliseen hiljaisuuteen. Tunnen oloni lämpimäksi. Ilmenämme hyvyttä myös halauksin, tervehdyksin ja parantavien kosketuksin. Joku kertoo tarinan, laulamme ja nauramme yhdessä. Näemme valon erään katsojan avatessa tilaa ympäröivät verhot.

Havainnollistukset rohkaisevat minua: hyvä ei ole jotain ihmeellistä taikavoimaa vaan yhteishengestä syntyvä lämmin ja rohkaiseva ilmapiiri. Haluaisin synnyttää hyvyttä, joka ulottuisi hetkellisen tilanteen ulkopuolelle. Astelen näyttämölle ja alan puhua hyvyyden ilmentymisestä arkipäiväisissä toimissa. Lupaan, että vastedes huomioin toisia paremmin päivittäisessä kanssakäymisessä. Hyvyttä on syntynyt!

Hyvä ei tule ulkopuolelta eikä sitä voi vain passiivisesti tarkkailla. Olemme löytäneet sen sisältämme ja keskeltämme. Platonin ajatus sisäisten totuuksien ensisijaisuudesta ulkoisen ja muuttuvaisen sijaan osoittautuu todeksi.

Lopuksi

Kuten Eleusiin mysteereissä antiikin Kreikassa, *Platonin Valtio* -mysteerinäytelmän salaisuus paljastui vähitellen. Vasta viimeinen näytös paljasti, että katsojat ovat katsottuja. Osallistujat noudattivat käsikirjoitusta ja jumalat seurasivat toimiamme. Etukäteissuunnittelulla oli suuri rooli siinä, että kokonaisuus onnistui. Käsikirjoitus tarjosi tarkkoja ohjeita, mutta jätti myös riittävästi tilaa katsojien omalle aktiivisuudelle.

Mielestäni näytöksien välillä olisi voinut olla enemmän vaihtelua: ainakin tämä ryhmä olisi suuremmistakin haasteista selvinnyt. Kokonaisuudessaan näytelmä tarjosi kuitenkin unohtumattoman elämyksen. Passiivisen katsojan roolin rikkoutuessa tarjoutui myös mahdollisuus tutustua uusiin ihmisiin.